

KISS LÁSZLÓ

Egy kör

A németvárosi templomkert keleti oldalán szemet kápráztatóan virágzik a tavaly ősszel ültetett árvácska. Az ágyások között keskeny sétány vezet a fülkéig. Őrszem áll benne: Nepomuki Szent János, mint akit teljesen kimerített a szüntelen virrasztás, lehunyt szemmel dédelgeti karjában a keresztfát, amelyen térdét felhúzza aprócska Jézus alussza örök álmát. A cella körül öreg platánok tárják szét ágaikat. Egyre sűrűbbek a lombok, illatoktól terhes a levegő: nyár lesz.

Odaát, a templom túlsó felén Mária szobra. Arca a jóságos édesanyáké, tekintete szelíd, de szomorú, s mintha lankadna a cellán túli világ iránti figyelme, magába néz. Két kezét imára emeli, de az ujjai nem fonódnak össze. Fogadalomból állították a németvárosi asszonyok, a hatvankét évvel ezelőtti tűzvészre emlékezve, amely épp Gyümölcsoltó Boldogasszony napján tört ki, déltájban. Összevissza vertek a harangok. Rettenetes márciusi nap volt, a nyár azonban mindenért kárpótolt, bőséges lett a termés, nem hagyta cserben övéit a Boldogasszony, akinek fülkéje előtt most félkésznek látszó óvóhely vágja ketté a gyep zöldjét. De félmunkát németvárosi ember nem végez: nyitott végű légoltalmi pincét ástak a helyiek a templomkerti kúttól egészen az apszis mögötti utcácskáig, ahol ezekben a percekben egy különös gépjármű vesztegel. Teherautó-e, vagy dömper, a csoda se tudja, lekapcsolt vagon épp-úgy lehet, mint lakókocsi. Lakókocsiba ékelt teherautó, a színe is milyen csúf, szürke, vagy inkább szürkébe hajló zöld, de nem a templomkerti fű selymes zöldje ez, inkább koszos, mint a gyíké. Megnyugtatóbb a virágos kis szigeten pihentetni a tekintetet, csakhogy ezen az oldalon nem a színpompás árvácska nyílik, és Terike különben sem báméskodni jött ide a hűgával. Csorog a víz a kútból, oda kell tartani a kantát. A két csap le van fűrészelve, pici fémcsővek nyúlnak ki a betontestből. Ha ujjal betapasztják őket, odabent morgás támad, mintha valakinek a gyomra korogna, és egy furcsa szerkezet permetezni kezdi a visszaszorított vizet a medencetér közepén. Pancsolni is lehetne benne, de nincs idő effélére, tizenöt percük van hazaérkezni a teliengetett kantákkal. Gyönyörű darabok, mindkettő fénylő alumínium, Kneifel bádogos munkája. A lányok fröcskölik egymást, nevetnek. A templomkerti kút vize ingyen van, megállás nélkül csordogál, a föld mélye táplálja, de csak az Úr kegyelmén múlik, meddig tart ez a meg nem érdemelt jólét. Anyuka mindig felhívja rá a figyelmet odahaza. Jegyezzétek meg jól, emeli fel a hangját, és mielőtt a késsel keresztet karistol a kenyér aljára, elmondja, éppen mit is kell jól megjegyezni. Például azt, hogy a kantákra úgy vigyázunk, mint a szemünk fényére, és amint teletöltöttük őket, iszkiri, haza. Ezeket a vado-

natúj, alumínium kantákat lóbálják a lányok, ahogy hangos jó kedvvel szaporázzák lépteiket a gránitköves gróf Wenckheim utcán. Tíz óra van, nyári meleg. Miután megérkeznek, a kantákat a kávéra rakják, befogják a csonka csaptesteket, és visongva fröcskölni kezdik egymást a kútbelsőből szétspriccelő vízzel. Mindez jól látszik az apszis mögötti utcán parkírozó teherautó lakókocsis hátuljából, amelynek ajtaja ebben a pillanatban lassan kinyílik.

Tűzvész errefelé jó ideje nem volt, és minden számítás szerint ezután sem várható, a fegyverek is máshol dörögnek, de a fiatal Czilli István tisztelendő úr, aki kántálva prédikál, és valamennyi, lakodalomra szóló meghívásnak örömmel tesz eleget, hetek óta arról beszél a misén, hogy ne féljünk, mert az Isten megsegít bennünket. Megszabadít a veszedelemtől. De miféle veszedelemről lehet szó? Talán megint nem pihente ki a szombat éjszakát a jó svádájú plébános? 1944 tavaszán nincs okunk tartani semmiféle veszedelemtől. Klári és Terike se fél, de hirtelen abbahagyják a felelőtlen játszadozást. Leengedik ujjukat a nyílásról. Felegyenesednek. A permet megszűnik, a kút vize zavartalanul csordogál tovább a csonka csaptelepekből. Klári nagy szemeket mereszt – hatalmas, gyönyörű szemei vannak egy hatéves kislánynak –, nővére a szoknyáját húzogatja. Két stramm legény közelít. Fejükön félreCAPOTT sapka; Braun bácsi viselte így a micisapkáját, amikor apukával a padlásteret rendezték otthon, és kidugta a fejét a kémlelőn. Fityegett a cigaretta a szájában, mintha odaragasztották volna.

Szép arcú fiúk, ruganyos léptekkel közelednek. *Heil, Mädchen*, mondják a kúthoz érve, és a kezüket nyújtják. Mire a két lány összenézne, az egyik katona, a magasabb, kézfogás helyett gyors mozdulattal fölkapja, és a karjára ülteti az egyre értetlenebbül pislogó Klárit, aki mukkanni sem mer, de nem ellenkezik. *Ta essen Paprika?*, hangzik el a kérdés, és mindketten felnevetnek. A lányok is felnevetnek. Klárinak különösen tetszik ez a pajkosság, csiklandozza fülét az ismeretlen nyelv, ami, ha Terike jobban belegondol, nem is annyira ismeretlen, nagymama folyton így beszél otthon, Brot, Küche, Garten, és mindig érteni, mit mond. Maga se érti, miért, dacosan fölszege a fejét, és a másik katona szemébe néz: *nicht Paprika!* A húga nevet, *nicht Paprika*, és vele nevet a magasabb katona is. *Nur Zucker*, folytatja parancsoló hangon Terike, és kérdőn oldalra billenti a fejét. *Zucker?* mosolyog az alacsonyabb, de határozottan szebb arcú szőke, és állával a lakókocsi felé bök.

Valóságos nappali van odabent, egy kényelmesnek látszó díványféle és négy, az otthoni sámlinál kicsit szélesebb ülőalkalmatosság. A sezlonek keresztbe tett lábbal két hölgy cigarettázik. Szürke kalapot viselnek, és szürke uniformist. Karcsú derekukat szorosan fogja az öv. Kihívóan méregetik a lakóterbe lépő lányokat, megjegyzéseket tesznek rájuk, amiből Terike furcsa mód egy kukkot sem ért, noha egyértelmű, hogy németül szólnak, németül kérdeznek, és németül méltatlankodnak, még ha túlzásba vitt színpadiassággal teszik is. De ez a német valahogy más, mint a mi németünk. *Aus Poland*, huppan le a díványra a szőke fiú, és azzal a mozdulattal a térdére kapja a

lányokat. A vigyorgó Klári csücsül a balon, Terikének jut a jobb, de kiütközik a korkülönbség, a nővér valahogy aránytalanul mutat. Kényelmetlen ez a pozitúra, csontos, szúrós a katona térde. A lengyel dámák közben kiengesztelődtek, újra és újra felkacagnak, *Hans, tu Helden!*, és amint eloltják a cigarettát, azonnal másikat dugnak vastagon rúzsozott szájukba. Édes füst lebeg a kosiban, amelynek illatánál csak a cukor íze finomabb. Hans hüvelykujjának egyetlen mozdulatával pöccinti ki egy papírhengerből a félhold alakú, savanykás cukorkát, aztán oldalra nyúl, és szalonnát meg paprikát kotor elő a táskájából. Egyetlen percnyi csönd, csak a rágás és a nyelés hangja hallatszik, meg a sisterség, ahogy a puha szívások nyomán a dohánypapír ég. A pecsétes kisasztalon francia kártya és sakk-készlet, snapszos poharak, valamint egy elegáns, bordázott üveg. A bordó színű ital lötyögni kezd, ahogy a jármű motorja felröfög. Klári vidáman forgatja szájában a cukorkát. Terike elfordítja a fejét, kifelé kémlel. Valaki elsétál a kút előtt, de a lefüggönyözött ablakon át nem látni tisztán, ki az, meg hát miért is kéne minden környékbelit ismerni. Elfogja az idegesség, nedves lesz a hónalja, amikor arra gondol, hogy anyuka várja őket. Azzal az ígérettel vitte hűgát a közkútra, hogy negyedórán belül visszatérnek. A jármű elővigyázatosan kitolat a gróf Wenckheimre, és orrát a Malom utca felé fordítva megáll. Hans az utolsó falat szalonnás katonát rágja. Nagyot nyel, és félig teli szájjal azt kérdezi Terikétől, járt-e már Békéscsabán. Klári arcáról nem lehet levakarni a vigyort. Terike a fejét rázza. Soha. Hans valamit előreszól, amire a motor újból felmorog. Az órájára bök: *nur eine Stunde*. Klári lekászalódik a térdéről, és tüntetően a kezét nyújtja. Hans mosolyogva előkap egy papírhengert, pöccint, a félhold alakú keménycukor Klári fölfelé fordított tenyerébe pottyán. Teszünk egy kört, mondja, és megpaskolja Terike combját. Majd megint az óráját böködí, szép ezüst karórája van: délre visszaérünk. Az egyik lengyel ekkor oldalra hajol, és ajkával megérinti Hans nyakszirtjét. Terike lesüti a szemét. Soha azelőtt nem autóztak a Kranczler lányok.

Éppúgy karikázza a szalonnát, éppen olyan harsogva rágja a paprikát, ahogyan apuka odahaza. Sajnos be kell ismerni, nincs fülsértőbb a ropogtatásnál, akkor is, ha apuka csinálja, akkor is, ha egy ilyen fess német. Pont egy német ne volna lelkiismeretes és szavahihető? Pláne, ha katona. Ha azt ígéri, egy óra múlva itthon leszünk, mérget lehet venni rá, hogy úgy lesz. És miért ártana nekünk vagy bárkinek, amikor apuka értük is harcol odakint. Vajon mire gondol Czilli káplán, amikor veszedelemmel riogat?

Pezsgős dugó pukkan, élénkül a társalgás, különösen azután, hogy útközben kétszer is lehúzóódik a gépkocsi a főútról, és újabb bajtársak kapaszkodnak fel. Ügyet sem vetnek a lányokra, leginkább a lengyelek kötik le a figyelmüket. Széles gesztusokkal mórrikálják magukat, évődnek, az egyiket táncolni is felkéri. Szabad. Bécsi keringő egy katonai teherautó lakterében, a mozdulatok a karikírozásig ünnepélyesek. Harsány nevetés, újra és újra összecsilingelnek a poharak.

Már kezdene feloldódni Terike is, egyre kevésbé mardossa a lelkifurdalás, hiszen nem lesz itt semmi baj, ha úgy vesszük, a lehető legnagyobb biztonságban vagyunk, és ki hitte volna, hogy autóval utazni ilyen nagyszerű dolog, amikor újból beléhasít a felismerés. Jóságos ég, anyuka meg fog ölni! Nem szól, csak megszorítja Klári kezét, és már nem azért könyörög, hogy épségben hazakeveredjenek, hanem hogy minél hamarabb túlessenek azon, ami következik. De vajon hol járunk, mennyi van még vissza a megígért hatvan percből? Próbálja lelesni az órát – épp a télen tanította meg anyuka, hogyan olvassuk le az időt a számlapról –, keresi Hans csuklóját, de a szép ezüst karóra tulajdonosa folyton elmozog, hol tüzet lobbant egy fényes öngyújtóból, hol a bordó színű italból tölt valakinek. Mit számít már, hogy átértünk, és ez a város szembetűnön más, nagyobb, tágasabb, mint a miénk, hogy jobb kéz felől ott az a hatalmas evangélikus templom, amelynek láttán az egyik német, egy barna hajú vékonyka fiú, alig lehet idősebb Terikénél, lázba jön, és hevesen gesztikulálva magyarázni kezd. Éles a hangja, szinte kiabál, és úgy pereg a nyelve, mintha az élete múlna azon, amit okvetlen közölnie kell a társakkal. Egy szót se érteni belőle. Amúgy sem lehet odafigyelni rá, Terike minden gondolata a Malom utca és anyuka körül forog, már az se fontos, hová viszik őket, nem érdekli, hogy a kereszteződéshez érve balra kanyarodnak, és rögtön utána lefékez a jármű, csak azért imádkozik, hogy haladjunk, érijünk vissza, amilyen gyorsan csak lehet. De ha egy katonát a főhadiszállásra szólít a kötelesség, megeshet, hogy át kell gondolni a forgatókönyvet. Márpedig a társaság tagjai egytől egyik katonák, Walter is az, Jürgen és Siegfried, és Emil és Wilhelm is, ahogy Katherina és Izabella is katona, nem szólva a délceg Hansról, aki, mielőtt lekászálódna, jobb kezének mutatóujjával tanárosan figyelmezteti a lányokat, moccanni se merjenek. Fölszaladnak a lépcsőn, lendületesen tisztelegnek az ott strázsáló bajtársaknak, s eltűnnek a városháza kapujában.

Egy német katona is tévedhet: elüti a delet a városháza mellett álló Páduai Szent Antal plébániatemplom harangja, amikor fölbukkannak újra. Lesietnek a lépcsőn, tisztelegni is elfelejtene, és csak Hans, valamint a barna hajú vékony fiú kapaszkodik föl a járműre. Mindkettő a gépkocsivezető melletti ülésre veti magát. Már elhagyják Békéscsabát, amikor Hans hátrafordul, és rágógumival kínálja a lányokat. Nem kérnek belőle, még Klári is a fejét rázza, miközben a függönyön túl elsuhanó alföldi tájat bámulja. Terike, mint aki rózsafüzért morzsol, ölébe engedett kézzel üli végig a hazautat. Egy német katona állja a szavát: a templomkerti kútig fuvarozza őket a megszálló hadsereg különös formájú gépjárműve. Hans, aki a hazaúton egyetlen szót sem szól a lányokhoz, kipattan a helyéről, és lesegíti a lányokat.

De abban már nem segíthet, és talán esze ágában sincs tanácsot adni, mi a teendő olyankor, ha a Kneifel bádoggossal aranyáron csináltatott kanták nincsenek a helyükön. Nézik ijedten a lányok a medencét, abban nem hever

kanta. Körbejárják a kutat, sehol semmi, se oldalt, se átellenben. A félkörívben futó kavicsos sétányon egy összegyűrt és elhajított papiroson kívül egyebet nem látni, és az árvácskák között sem csillog egy véletlenül odakerült vadonatúj kanta. Ha csak az egyik meglenne! Szűz Anyám, segíts rajtunk: valaki ellopta a kantákat! Hogy lehet ezzel elszámolni. Leszegett fejjel botorkál haza a két lány. Reménytelenül üres a gróf Wenckheim utca. Mi lesz ebből, édes Istenem.

A Malom utca négy szám alatti ház bejárata résnyire nyitva. A szűk sávon át előbb csak a kerti csap látszik, ám ahogy lassan tárul a kapuajtó, láthatóvá lesz a műhely, az öreg cseresznyefa, a pöszmétebokrok és a szőlőtőkék, előttük pedig anyuka szorgos alakja, aki ekkor felegyenesedik, és elgyötörten a lányokra emeli a szemét. Talán egy perc sem telik el így, némán, mire maga mögé int, a szilvafa alatti kiskút felé, amelynek peremén ott áll a két ezüst színű szép kanta, bizonyára színig töltve finom templomkerti vízzel. Tegyetek a sparheltre, utasítja őket. Egy tizenegy éves nagylány, sziszegi, amikor a lányok elszaladnak felemelt karja alatt. Maholnap anya leszel.

Tizenegy éves vagyok, kész felnőtt. Ez Terike utolsó gondolata aznap.